

O'SMIRLARDA MUSTAQIL FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY XUSUSIYATLARI

Buriyeva Kibriyo Ergashevna

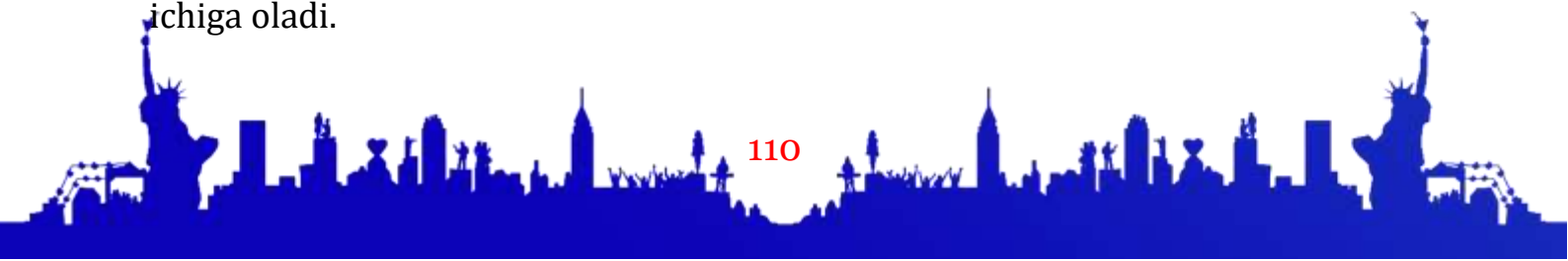
Toshkent viloyati Chirchiq Davlat Pedagogika universiteti
"Pedagogika va psixologiya" yo'nalishi bo'yicha magistrant

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7514824>

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'smirlarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishning asosiy xususiyatlari yoritib berilgan bo'lib, ta'lim jarayonida o'quvchining mustaqil fikrlashining o'rni tahlil qilingan.

Tayanch so'zlar: fikrlash, tafakkur, mustaqil fikrlash, idrok.

Fikrlash-bu eng yuqori bilim jarayoni. Bu yangi bilimlarning mahsuli, inson tomonidan voqelikni aks ettirish va o'zgartirishning faol shakli. Fikrlash bunday natijani keltirib chiqaradi, na haqiqatda, na mavzuda ma'lum bir vaqtda mavjud emas. Tafakkurni (elementar shakllarda u hayvonlarda ham mavjud) yangi bilimlarni olish, mavjud g'oyalarni ijodiy o'zgartirish deb ham tushunish mumkin. Tafakkurning boshqa psixologik jarayonlardan farqi shundaki, u deyarli har doim muammoli vaziyat, hal qilinishi kerak bo'lgan vazifa va ushbu vazifa berilgan sharoitlarning faol o'zgarishi bilan bog'liq. Fikrlash, idrokdan farqli o'laroq, hissiy jihatdan berilgan chegaradan tashqariga chiqadi, bilish chegaralarini kengaytiradi. Hissiy ma'lumotlarga asoslangan fikrlashda ma'lum nazariy va amaliy xulosalar chiqariladi. Bu nafaqat individual narsalar, hodisalar va ularning xususiyatlari ko'rinishida mavjudlikni aks ettiradi, balki ular o'rtasida mavjud bo'lgan munosabatlarni ham belgilaydi, ular ko'pincha to'g'ridan-to'g'ri, idrokning o'zida odamga berilmaydi. Hodisalar narsalarining xususiyatlari, ular o'rtasidagi munosabatlar fikrlashda umumlashtirilgan shaklda, qonunlar, mavjudotlar shaklida aks etadi. Amalda, alohida aqliy jarayon sifatida fikrlash mavjud emas, u boshqa barcha bilim jarayonlarida ko'rinmas holda mavjud: idrok, e'tibor, tasavvur, xotira, nutqda. Ushbu jarayonlarning yuqori shakllari, albatta, fikrlash bilan bog'liq va uning ushbu bilim jarayonlarida ishtirok etish darajasi ularning rivojlanish darajasini belgilaydi. Fikrlash-bu narsalarning mohiyatini ochib beradigan g'oyalar harakati. Uning natijasi tasvir emas, balki ba'zi bir fikr, g'oya. Fikrlashning o'ziga xos natijasi kontsepsiya bo'lishi mumkin - ob'ektlar sinfining eng umumiy va muhim xususiyatlarida umumlashtirilgan aks etishi. Fikrlash-bu nazariy va amaliy faoliyatning o'ziga xos turi bo'lib, unga kiritilgan taxminiy tadqiqot, transformatsion va kognitiv xarakterdagi harakatlar va operatsiyalar tizimini o'z ichiga oladi.

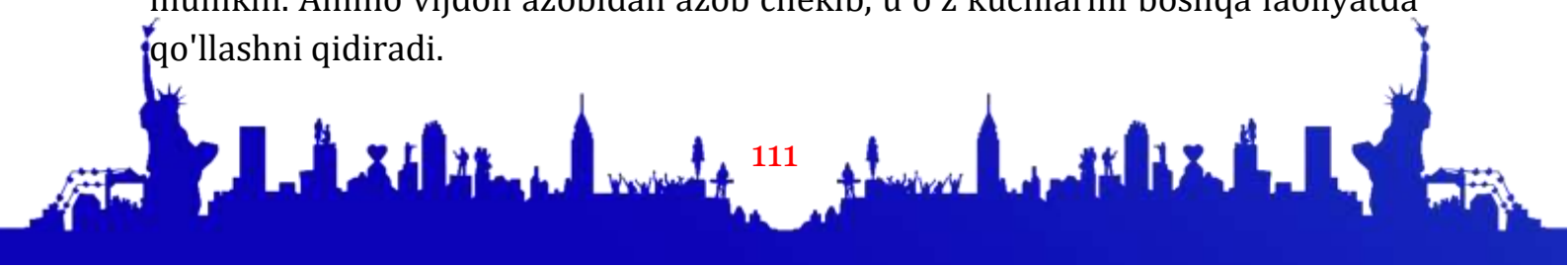

O'smirlik davrida rasmiy fikrlash rivojlanadi. O'smir allaqachon o'zini muayyan vaziyat bilan bog'lamasdan fikr yuritishi mumkin; u sezilgan haqiqatdan qat'i nazar, faqat umumiy xabarlarini osongina yo'naltirishi mumkin. Boshqacha qilib aytganda, o'spirin fikrlash mantig'ida harakat qilishi mumkin. O'smir o'z sifatidagi ulkan sakrashni amalga oshirishi mumkin-u aniq emas, balki potentsial narsalarga e'tibor qaratishni boshlaydi. Yangi yo'nalishi tufayli u sodir bo'lishi mumkin bo'lgan hamma narsani - aniq va idrok eta olmaydigan voqealarni tasavvur qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shunday qilib, u haqiqatan ham nima bo'layotganini tushunishi ehtimoli ortadi. Siz o'spirin qanday fikr yuritishi haqida taxminiy sxemani chizishingiz mumkin. U ma'lum operatsiyalar usullari bilan "xom" ma'lumotlarning turli elementlarini tashkil qilishdan boshlanadi... keyin ushbu uyushgan elementga bayonotlar yoki taxminlar shakli beriladi va ular bir-biri bilan turli yo'llar bilan birlashtirilishi mumkin... bundan tashqari, kombinatsiyalar keyingi tadqiqotda tasdiqlanishi yoki rad etilishi kerak bo'lgan farazlar sifatida talqin etiladi.

O'smir nafaqat empirik sinov uchun ma'lumotlarni o'zgartirishning turli xil usullarini taqdim eta oladi, balki empirik sinov natijalarini mantiqiy talqin qilishi mumkin. O'smir o'zining bepul hayoliy inshootlarini rejalashtirish va boshqarish orqali voqelik ustidan "parvoz qilish" qobiliyatiga ega bo'lishidan tashqari, u o'zining aqliy harakatlari va operatsiyalariga mukammal aks ettirishni o'rganadi, undan intellektual his-tuyg'ularni oladi. Yana J. Piagetning hukmlariga murojaat qilaylik. O'smirning nazariy fikrlash darajasiga qanchalik tez erisha olishi uning o'quv materialini tushunishi va intellektual salohiyatini rivojlantirish chuqurligini belgilaydi.

Qanday bo'lmasin, o'spirinlik davrida intellektual faoliyatda ustun bo'lish obro'li hisoblanadi. O'smirlik davrida o'quv faoliyatining xususiyatlarini muhokama qilar ekanmiz, biz ushbu yoshning fikrlash rivojlanishidagi eng yuqori darajani - qaror, aks ettirish qobiliyatini va boshqalarni tahlil qilish mavzusini oldik. Bu individual rivojlanish bilan bog'liq bo'lishi mumkin: bir muncha vaqt o'tgach, o'spirin bu darajani engib chiqadi. Ammo kimdir uchun bu rivojlanish chegarasi bo'lishi mumkin. Sabablar majmuasi rivojlanish istagini, o'zlarining (va boshqalarning) aqliy harakatlariga yoki befarqligiga (tashqi va ichki) aqliy faoliyatning bir shakli sifatida fikrlashga aks ettirish quvonchini izlashga olib keladi. Ikkinchi holda, o'spirin uchun ta'lim faoliyatining ahamiyati ham yo'qoladi. U passiv pozitsiyani egallashi va iloji bo'lsa, hech narsa qilmasligi mumkin. Ammo vijdon azobidan azob chekib, u o'z kuchlarini boshqa faoliyatda qo'llashni qidiradi.

O'smirlikning o'ziga xos xususiyati-bu amaliy jihatdan ham (mehnat qobiliyatlari va ko'nikmalari), ham nazariy jihatdan (fikrlash, mulohaza yuritish, tushunchalardan foydalanish qobiliyati) turli xil ta'lim turlariga tayyorlik va qobiliyatdir. O'smirlik davrida birinchi marta to'liq namoyon bo'ladigan yana bir xususiyat-bu tajriba o'tkazish tendentsiyasi, xususan, hamma narsani imon bilan qabul qilishni istamaslikda namoyon bo'ladi. O'smirlar hamma narsani mustaqil ravishda tekshirish, haqiqatga shaxsan ishonch hosil qilish istagi bilan bog'liq keng bilim qiziqishlarini kashf etadilar. O'smirlik davrining boshiga kelib, bunday istak biroz pasayadi va uning o'rniga manbaga oqilona munosabatda bo'lishga asoslangan boshqa birovning tajribasiga ko'proq ishonch paydo bo'ladi.

Adabiyotlar:

1. Katta psixologik lug'at / komp.
2. B. Meshcheryakov, V. Zinchenko, - Sankt-Peterburg.: ASOSIY-EVROZNAK, 2003 YIL. - 672 P. ("psixologik entsiklopediya" loyihasi).
3. Ivashkin V. S. maktab o'quvchilarini psixologik o'rganish: darslik. foyda. M.: Vladimich nashriyoti, 1990 yil.
4. Nemov R. S. Psixologiya: Darslik. talabalar uchun. yuqori. ped. darslik. muassasalar: 3 kitobda. - M.: Gumanit. tahrir. Vlados markazi, 2000 yil.
5. Psixologiya asoslari: seminar / Ed. L. D. Stolyarenko. 4-nashr, 2003 yil. - 704s. ("Oliy ta'lim" seriyasi.)
6. Kognitiv jarayonlar: nazariya, tajriba, amaliyot: Sat.ilmiy. tr./ Yarosl . davlat un-T. Yaroslavl, 1990 yil.
7. Rubinshteyn S. L. umumiy psixologiya asoslari. M., Pedagogika, 1989 Yil
8. Ijtimoiy psixologiya: o'quvchi: darslik. universitet talabalari uchun qo'llanma / komp.E. P. Belinskaya, O. A. Tixomandritskaya, - M.: Aspekt Matbuoti, 2000 Yil.
9. Tixomirov O. K. fikrlash psixologiyasi: darslik. M.: Moskva nashriyoti.un-ta, 1984 yil. Ilova

